

10. ЧЕРНЫШОВ, С.В. Лингвоконцептодидактика как перспективное направление современных лингводидактических исследований. В: Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2016, №2. С. 130-135.

ROLUL COMPETENȚEI INTERCULTURALE ÎN COMUNICAREA DIDACTICĂ

THE ROLE OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN TEACHING COMMUNICATION

*Liuba Petrenco, doctor, conferențiar universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Liuba Petrenco, PhD, associate professor,
"Ion Creanga" SPU, Chisinau
ORCID: 0000-0001-6972-8903*

CZU: 37.013.43

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p67-72

Abstract

The present and the future of modern didactics are inextricably linked to interculturality. Cultural diversity and intercultural communication are “beneficial opportunities for coexistence in an age and in an increasingly open world, where the highest, strongest walls of isolation have collapsed”. Interculturality, as its “ruler” of practical life, including school life, characterizes social and personal behavior. Respectively, the coexistence of members of a group or a community in an environment guided by intercultural norms and their collaboration in establishing and developing a non-conflict climate become institutional values of interpersonal relationships.

Key-words: interculturality, intercultural competence, didactic communication, social behavior.

Realitățile culturale și sociopolitice actuale scot în evidență necesitatea dezvoltării competenței de comunicare interculturală la toate treptele sistemului de învățământ, stabilirea căilor de depășire a barierelor de comunicare între reprezentanții diferitor culturi și necesitatea aplicării unor metode eficiente de soluționare a conflictelor de comunicare.

O comunicare didactică eficientă trebuie să fie axată pe educarea unui cetățean de mâine deschis spre *celălalt* prin cooperare interculturală. Este un deziderat al epocii globalizării care a extins relațiile culturale și economice dintre state, promovând dialogul intercultural într-o societate modernă de vreme ce „istoria nu cunoaște culturi claustrate, închise ermetic nici măcar la colectivități sau popoare aparent izolate geografic” [10, p.123].

Deoarece purtători și promotori ai valorilor interculturale, reprezentate prin acțiuni, atitudini și sentimente, sunt toți partenerii educaționali (elevii, managerii instituțiilor școlare de diferit nivel, părinții, comunitatea etc.), termenul de comunicare didactică trebuie tratat în strânsă legătură cu termenul de comunicare din perspectivă sociologică.

Definind termenul de comunicare ca acțiune „ce se petrece concret între două sau mai multe persoane aflate într-o situație de interacțiune, ... ansamblul mesajelor observabile emise de protagoniști”, Fabrice Lacombe susține: „Comunicarea este ceea ce trăim împreună cu un altul. Ea se limitează la ceea ce suntem noi în măsură să le împărtășim altora” [2, p.20].

Într-o comunicare umană toți factorii - emițătorul, mesajul, codificarea și decodificarea, canalul, receptorul - își au locul și rolul său, în egală măsură de important. Totuși, vorbind despre procesul de comunicare din perspectivă socială, trebuie să ținem cont de faptul „că

cunoștințele, experiența și mediul cultural ale unui individ joacă, de asemenea, un rol important în comunicare. Indivizii din diverse culturi, religie sau background tind să interpreteze mesajul în moduri diferite” [7]. În acest context apare termenul de *câmp de experiență* al vorbitorilor, definit prin cunoștințele, simbolurile, informațiile și atitudinile celor doi actori implicați în comunicare, care armonizează *receptorul* și *emițătorul*, codificarea și decodificarea, funcționarea codurilor comunicatorului și receptorului. Sectorul care rezultă din întretăierea celor două câmpuri sau *experiența cumulată*, facilitează, face dificilă sau face imposibilă comunicarea.

În studiile sociologilor (Daniel Bounoux) [3] un loc aparte i se rezervă, spațiului *pedagogic*, didactic, în care se desfășoară o comunicare intensă, școala fiind considerată anticameră a spațiului public. Acest spațiu preia copilul din spațiul domestic primar și îl introduce în unul tranzițional care îl pregătește pentru spațiul public.

Scopul comunicării didactice constă în formarea convingerilor prin organizarea activităților didactice și alegerea acelor procedee favorabile formării convingerilor privind toate domeniile practicii umane. Comunicarea didactică interculturală se bazează pe înțelegere reciprocă, luând în considerare specificul spiritual (diferențe culturale) sau de alt gen (diferența de sex, socială sau economică etc.), având scopul de a evita conflictele între elevi.

În opinia cercetătoarei Viorica Goraș-Postică, competența interculturală „include toate formele de comportament care permit fiecărei persoane să participe în mod eficace la viața socială și profesională, fiind legată în mod direct de bunăstarea individuală și colectivă. Aceste competențe vizează cetățenia democratică, utilizarea cunoștințelor, a deprinderilor, valorilor și atitudinilor necesare pentru a promova incluziunea, justiția și dezvoltarea durabilă, respectând toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului” [5, p.8].

O primă clasificare a competențelor interculturale este realizată în anul 1984 de către Spitzberg și Cupach în a căror viziune includ următoarele tipuri de competențe:

- Competențe fundamentale;
- Competențe sociale;
- Competențe referitoare la interacțiunea interpersonală;
- Competențe lingvistice;
- Competențe de comunicare;
- Competențe de interrelaționare.

Competențele fundamentale însumează abilitățile de cunoaștere necesare individului pentru a se adapta cu ușurință la mediile noi în vederea îndeplinirii eficace a obiectivelor organizaționale.

Competențele sociale se referă la empatie, căutarea de soluții, compromisuri, de convingere și autoîncredere, munca în echipă, acceptarea diferențelor dintre persoane din culturi diverse și suport în privința integrării acestora în echipă.

Competențele de interacțiune interpersonală vizează modurile proprii prin care individul reușește să interacționeze cu persoane străine într-un mediu specific.

Competențele lingvistice reprezintă abilitățile de folosire a unei limbi conform regulilor gramaticale specifice.

Competențele de comunicare cuprind competențele lingvistice cu precizarea că individul dispune de abilitățile de socializare și interacționare [8, p. 85].

Relevanța educației interculturale în educație este susținută, în primul rând, de prevederile Codului Educației al Republicii Moldova, articolul 6, care stipulează clar misiunea instituțiilor educaționale: „Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate” [4]. În al doilea rând, studiile atenționează că „În cazul în care problemele educației interculturale, ale educației pentru pace și ale educației pentru dezvoltare, ... nu se vor rezolva printr-o strategie echilibrată, orientată spre obținerea de rezultate la nivel de atitudini, relații și comportamente sociale, în comunitățile locale și în societate în ansamblu, *starea de bine a cetățenilor, va fi afectată de tensiuni și conflicte. De asemenea, se va perpetua divizarea cetățenilor după criteriile etnice, lingvistice, sociale, generând polarizarea societății, ca impediment în funcționarea democratică a acesteia* [11]. Și, oricât de optimiști am fi, trebuie să recunoaștem că „Străinii/Alții nu sunt văzuți realmente ca niște indivizi, ci ca niște străini de un anumit tip [3, p.104]

Pentru a forma/dezvolta competența interculturală, actorii procesului educațional trebuie să cunoască și să respecte normele și valorile ce definesc un sistem democratic. În primul rând, este vorba de cultivarea demnității personale, dar și a toleranței față de alții, acceptarea diversității și drepturilor *celuilalt*, a solidarității umane. Scopul final al acestui proces este formarea unui vorbitor intercultural, a unei persoane capabile să vadă, să stabilească și să înțeleagă legăturile între limba și cultura poporului care vorbește în această limbă.

Competența interculturală implică cunoașterea și acceptarea altor culturi pentru a distinge în ce mod o anumită cultură poate fi izvor de valori pentru membrii ei, dar și pentru reprezentanții altor grupuri culturale. Noțiunea de *cultură* ca element esențial în dezvoltarea societății apare în prim-plan abia pe la mijlocul secolului XX în lucrările academicianului galez Raymond Williams care afirmă că cultura este esențială pentru înțelegerea rețelelor sociale. În viziunea savantului, forma culturii personale „include munți, ferme, catedrale și furnale; relații de familie, dezbateri politice, abilități comerciale, limbaje și idei; precum și literatură, artă și muzică, atât lucrări populare, cât și clasice” [3, p. 189].

Trebuie să recunoaștem că interacțiunea economică, politică, culturală etc. la nivel global aduce la descentrarea identităților moderne.

Astfel, identitatea modernă nu mai este fixă, deoarece se constată:

- 1) o creștere a gradului de conștientizare a *originilor mixte*;
- 2) o creștere a gradului de identificare cu *tradițiile, valorile și credințele* altor țări;
- 3) o „*poveste de viață*” *autoconstruită*, care nu mai este considerată de a fi determinată de clasă, rasă sau sex;
- 4) o punere sub semnul întrebării a tradițiilor și a stilurilor de viață datorită interconexiunilor globale [3, p. 200].

Cele expuse mai sus ne susțin în ideea că o comunicare didactică interculturală trebuie să reflecte corect realitatea socială, iar fundamentul acesteia rămâne educabilul.

Pericolul transunerii eronate a unor aspecte interculturale esențiale persistă, deoarece nu doar termenul „*interculturalitate*” are o dimensiune dinamică, dar și exprimarea interacțiunilor, schimbului, reciprocității, interdependenței și a dialogului sunt expuse unor schimbări

permanente. Acest fapt trebuie să fie reflectat într-o comunicare didactică îndreptată spre dezvoltarea competenței interculturale.

Specificul comunicării educative și didactice expus de către cercetătorul Sorin Cristea, include coordonatele: „factorii comunicării educative, cadrul acesteia, circuitele de comunicare în clasă, raportul relație educativă – relație de comunicare, blocaje ale comunicării educative, randamentul comunicării didactice etc.” [1, p.56].

Accentul trebuie plasat pe ideea că interculturalitatea prezintă un nod interdisciplinar, care furnizează concepte, metodologii și practici ce vin să ajute elevul în realizarea unei comunicări interculturale eficiente pentru o integrare ulterioară într-o societate axată pe globalizare.

Astfel, în cadrul tuturor disciplinelor școlare printr-o comunicare didactică interculturală elevul își va forma o combinație complexă de cunoștințe, aptitudini și calități, care se vor reflecta în cunoașterea specificului cultural, geografic, politic, a instituțiilor, istoriei și modului de viață a diferitelor popoare, relației dintre cultură, comunicare și limbaj; stereotipurile culturale și obstacolele legate de comunicarea interculturală.

Diversitatea culturală este o realitate care trebuie studiată și explicată în mediul școlar, deoarece ea nu scoate în evidență doar problema apărării diferențelor, ci și necesitatea realizării unui dialog cultural eficient, care subliniază contribuția fiecărei culturi la îmbogățirea experienței umane.

La baza unui dialog intercultural stă metoda comunicativă de ascultare activă. Ascultarea activă necesită un efort și o dorință conștientă de a înțelege nu doar conținutul discursului, ci și părțile lui emoționale și anume:

- clarificarea înțelegerii;
- arătarea atenției;
- rezumarea informației;
- manifestare de acceptare a sentimentelor interlocutorului.

Totodată, înțelegerea mesajului prin ascultarea activă permite vorbitorilor să:

- îndepărteze emoțiile negative;
- înțeleagă mai bine problema,
- colecteze cât mai multe informații;
- ajungă la o înțelegere comună a situației, a problemei și a contextului conversației.

În procesul unei ascultări active este stabilită o serie de raporturi complexe, de acceptare sau clarificare a mesajului pentru a fi înțeles, astfel, are loc extinderea spațiului intersubiectiv cu elemente noi, inițial „străine” sau de neacceptat. În așa mod, plonjarea în acest univers special al interlocutorului nu se limitează la o simplă exprimare de toleranță, ci are loc o interacțiune cu *celălalt* prin:

- contexte multiple,
- pluralism de idei,
- limbaje sociale diferite,
- sisteme de valori diferite,
- atitudini diferite față de aceeași realitate etc.

În procesul de formare/dezvoltare a competenței interculturale este necesar de a evita instituirea primatului unei culturi asupra alteia. În aceste condiții, elevul ia cunoștință de mediul

propriu: al regiunii, țării, orașului, culturii sale, apoi i se asigură adaptarea la mediu în condițiile coexistenței mai multor culturi.

Comunicarea didactică interculturală trebuie să respecte principiul neîndocnării. Chiar dacă opinia unui elev conține elemente de rasism, naționalism, lipsă de respect față de reprezentanții altor culturi, „profesorul ar trebui să se abțină de la moralizarea unor astfel de elevi prin argumente superioare, mai degrabă ar trebui să încerce să înțeleagă de ce o persoană tânără a adoptat o asemenea perspectivă de gândire și să găsească moduri de a-i provoca pe elevi să gândească diferit” [9, p.5].

Pentru dezvoltarea competenței interculturale la elevi, totodată, interculturalitatea „trebuie să devină o constantă a pregătirii cadrelor didactice și să-și pună amprenta asupra programelor școlare și materiilor de învățământ, priorităților educative, criteriilor de evaluare a competențelor și comportamentelor, relațiilor cu părinții și comunitatea” [6, p.39]

Acest lucru este susținut de faptul că elevii învață prin observație, imitând *modele comportamentale*. Comportamentul profesorului oferă elevului modele de toleranță, empatie, încredere și siguranță. Astfel, pot fi îndepărtate sau minimalizate exemplele negative de conduită ale părinților, colegilor, prietenilor etc.

Cadrele didactice trebuie să se pătrundă de necesitatea conștientizării problematicei interculturalității, contribuind la cunoașterea, gestionarea corectă și valorificarea educațională și cultural-comunitară a diferențelor și confluențelor culturale prin prisma comportamentelor pedagogice interculturale.

În cadrul comunicării didactice orientate spre dezvoltarea competenței interculturale, profesorul este cel care trebuie să dirijeze atent mecanismele comunicării, deoarece ele pot aduce atât la realizarea unei comunicări eficiente, cât și la distorsiuni nu numai la nivelul elevului, dar și la nivelul propriei persoane. Căci, după cum afirmă Sydney J. Harris, „Cele două cuvinte *informație* și *comunicare* sunt adesea folosite ca având același înțeles, deși ele semnifică lucruri total diferite. Informația o primești, în timp ce comunicarea o dai”.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTEA, S. Pedagogia interculturală. *Didactica Pro...*, 2008, nr. 2 (48), 54-56. ISSN 1810-6455
2. LACOMBE, F. *Rezolvarea dificultăților de comunicare*. Iași: Polirom, 2005. 220 p. ISBN 973-681-971-X
3. SOCIOLOGIE. Idei fundamentale. București: Litera, 2018. 352 p. ISBN 978-606-33-2341-6
4. Codul educației al Republicii Moldova. Chișinău, 2014. <https://usmf.md/wp-content/uploads/2013/08/Codul-Educatiei.pdf> (vizitat 25.03.2022)
5. Competența interculturală. Auxiliar didactic. Chișinău, 2015. http://prodidactica.md/wp-content/uploads/2017/07/Competenta_Interculturala.pdf (vizitat 25.03.2022)
6. Mirancea, G. Educația interculturală – o nouă provocare pentru învățământul primar. Cahul, 2016, 38-40. [Conferința științifică internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul, 7 iunie 2016, Volumul II \(idsi.md\)](#) (vizitat 25.03.2022)
7. Modelul de comunicare al lui Schramm. <https://www.managementstudyguide.com/schramm-model-of-communication.htm> (vizitat 25.03.2022)

8. Pintilii, R. E. Formarea competențelor interculturale. Iași, 2014, 83-90.
https://www.utgjiu.ro/ecostudent/ecostudent/pdf/2014-03/11_Ramona%20Elena%20Pintilii.pdf (vizitat 25.03.2022)
9. Repere metodologice de organizare a procesului educațional la disciplina școlară Educație civică în anul de studii 2017-2018. Chișinău, 2017.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_civica_repere_metodologice_rom.pdf (vizitat 25.03.2022)
10. Spînu, S. Comunicarea interculturală: delimitări conceptuale. Chișinău, 2018, 120-127.
<http://aap.gov.md/files/publicatii/revista/articole/98/ro/Spinu.pdf> (vizitat 25.03.2022)
11. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”. Chișinău, 2021.
https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf (vizitat 25.03.2022)

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – SPAȚIU FORMATIV PENTRU EDUCAREA VALORILOR ÎN GRUPELE DE STUDENȚI ALOLINGVI

INTERCULTURAL EDUCATION – TRAINING SPACE FOR VALUE EDUCATION IN STUDENTS OF ALLOLINGUAL STUDENTS

*Svetlana Dermenji, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Larisa Usatîi, dr., lect. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Svetlana Dermenji, PhD, Associate Professor,
SPU "Ion Creangă", Chișinău
ORCID 0000-0001-6756-7739
Larisa Usatîi, PhD, univ. lecturer,
SPU "Ion Creangă", Chișinău
ORCID 0000-0001-6756-7739*

CZU: 378.013.43

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p72-75

Abstract

In this article, the authors demonstrate that Intercultural Education, in the university context, is an effective way to infuse important changes in this field, a relevant didactic approach to cultural differences, which aims primarily at educating values. Thus, as content units, proposed for the taught subjects, we discuss models of intercultural education from different countries; we examine the forms of manifestation of cultural diversity in the Republic of Moldova, conducting case studies as individual work; we elucidate what would be and are the perspectives of intercultural education in our country and we finally answer the question: what is the role of the modern teacher in today's multicultural society? In the article we also present a series of interactive methods and techniques that would increase the efficiency of the teaching-learning-evaluation process of these valuable contents.

Key-words: Intercultural education, intercultural competence, multicultural society, current educational policy; model of intercultural education; Stages of the Learning Framework.

Educația interculturală, în context universitar, reprezintă o modalitate eficientă de infuzie a schimbărilor importante în acest domeniu, o abordare didactică relevantă a diferențelor culturale, care vizează, în primul rând, educarea valorilor.